

FAV137

Kapitoly z dějin světového dokumentárního filmu po roce 1945

PhDr. BcA. Andrea Slováková

Anotace

Kurz provede studenty dokumentární krajinou období po druhé světové válce do začátku 21. století v dvanácti 90ti minutových blocích tematicky sestavených podle stylistických a režijních přístupů ve světovém dokumentárním filmu. Přednáška s projekcemi by taky měla ohledávat hranice dokumentárního filmu, jeho hybridní formy a ukázat různé podoby zacházení s realitou. Pochybování o pravdivosti cinéma vérité, stříhový a found footage film, amatérský film jako materiál, osobní deník, filmová báseň, věda a filmová vizualita, angažovaný film, režírovaná skutečnost – nástin témat a žánrů naznačuje, co studenti v rámci jednotlivých přednášek uvidí a uslyší. Kurz je určen nejen studentům filmové vědy, ale i dalším se zájmem o audiovizuální kulturu a různé i hraniční, objevné a provokativní podoby autorského filmu. Na konci semestru by měl student mít orientaci v širokém poli dokumentárního filmu a sám dospět ke své osobní definici a vytyčení jeho hranic.

Kromě přehledu tendencí a osobností dokumentární tvorby, s geografickým a časovým ukotvením, se přednáška zaměří i na stylistické prostředky, jako je role komentáře a titulků, práce s hudbou, možnosti kamery a stříhu. V rámci kapitol se bude mluvit i o žánrech a žánrových příznacích či o technice natáčení a vyrábění vybraných filmů.

Výstup: písemnou formou – každý student připraví tři kratší texty: 1. reflexi vybraného filmu (z níže uvedených filmů v rozsahu 4 NS); 2. vlastní definici dokumentárního filmu (2 NS); a 3. reflexi některého z dokumentárních žánrů dokumentu (3 NS).

Filmy

Z celovečerních filmů studenti uvidí převážně ukázky, krátké filmy celé.

Doplňkem přednášky jsou 4 samostatné projekce:

Obyčejný fašismus (1962-65), 122 min., Michail Romm

Obchodní dům (1973), 118 min., Frederick Wiseman

Příběh větru (1986), 80 min., Joris Ivens

Poslední večere (2005), 58 min., Mats Bigert, Lars Bergström

Povinná literatura

GAUTHIER, Guy: *Dokumentární film, jiná kinematografie*. Praha: AMU - JSAF, 2004.

DO I. – V. sborník textů o dokumentu (vybrané texty doporučené na jednotlivých přednáškách). Jihlava: JSAF, 2003 – 2007.

Doporučená literatura

PLANTINGA, Carl: *Rhetoric and Representation in Nonfiction Film*. Cambridge University Press, 1997 (kapitola Hlas a autorita vyšla i ve slovenském překladu, v *Kino Ikon* č. 2, 2007).

NICHOLS, Bill: *Representing Reality*. Bloomington: Indiana University Press, 1991.

RENOV, Michael (ed.): *Theorizing Documentary*. New York: Routledge, 1993.

SCHNEIDEROVÁ, Alexandra: Performance v rodinném filmu. *Iluminace*, 16, č. 3 (2004), s. 69-84.

PALOTAI, János: „Archeologie“ soukromého Maďarska. Rozhovor s Péterem Forgácsem. *Iluminace*, 16, č. 3 (2004), s. 177-198.

LEACOCK, Richard: Obrana flahertyovských tradicí. *Kino Ikon*, 5, č. 1 (2001), s. 136-143.

GAUDREULT, A., MARION, Ph.: Boh je autor dokumentárních filmů... *Kino Ikon*, 6, č. 2 (2002), s. 95-106.

WEES, William: Doména montáže: kompilácia, koláž, prispôsobenie. *Kino Ikon*, 9, č. 1 (2005), s. 159-170.
NICHOLS, Bill: Fred Wiseman's Documentaries: Theory and Structure. *Film Quarterly*, 31, č. 3 (jaro 1978), s. 15-28.
GAINES, Jane M.: Documentary Radicality. *Canadian Journal of Film Studies*, 16, č. 1 (jaro 2007), s. 5-24.
YOUDELMAN, Jeffrey: Narration, Invention and History: a documentary dilemma. *Cineaste*, 12, č. 2 (1982), s. 8-15.

Osnova

I. nové technické možnosti a vzťah k svedectví a pravde

Cinéma vérité / návaznosť na Vertova / pochybovaní o pravdivosti / National Film Board v Kanade / natáčení s kontaktním zvukem / pořad **Candid Eye** (1958) / sociologický film v Anglii / **Free Cinema** / **Cinema direct** v Americe

Michel Brault, Pierre Perrault, Richard Leacock, Robert Drew, D.A.Pennebaker, Albert a David Mayslesovi, Mario Ruspoli, Jean Rouch, Chris Marker, Karel Reisz, Lindsay Anderson, Lorenza Mazetti, Tony Richardson

Pařížský máj (1963), 165 min., Chris Marker

Amerika očima Francouze (1958), Francois Reichenbach
Každý den kromě Vánoc (1957), 40 min., Lindsay Anderson
My jsme hoši z Lambethu (1959), 49 min., Karel Reisz
Maminka to nedovolí (1955), 21 min., Karel Reisz, Tony Richardson
Primárky (1960), 30 min., Robert Drew, Richard Leacock
Na bowery (1956), 62 min., Lionel Rogosin
Ať svět kráčí dál (1964), Michel Brault, Pierre Perrault

II. práce s cizím materiálem

stříhový film / práce v archivu / **found footage okraj dokumentu** / politické found footage filmy v severní Americe / kanadský experimentální dokument / rakouská avantgarda a vzťah k dokumentu / **amatérský film jako materiál** / kameru do rukou těm, o nichž film je

Artavadz Pelešjan, Yervan Gianikian, Angela Ricci Lucchi, Bruce Conner, Arthur Lipsett, Mathias Müller, Mike Hoolboom, Peter Forgács

A movie (1958), 12 min., Bruce Conner

Začátek (1967), Artavadz Pelešjan
Bojovní třída (1967), Chris Marker
Vězni války (1995) Yervan Gianikian, Angela Ricci Lucchi
Human Remains (1998), 30min., Jay Rosenblatt
Wittgensteinův Traktát (1992), 35min., Peter Forgács
Kadárův polibek (1997), 53min., cyklus Soukromé Maďarsko
Imitace života (2003), 75 min., Mike Hoolboom

III. intimní a nenarativní dokument

osobní dokument – deník / spontánní film / „film jednoho gesta“ / deník s politickým obsahem / poetizace dokumentu / **filmové básně** / lyrický dokument / nenarativní dokument

Jonas Mekas, Walerian Borowczyk, Zoltán Huszárík, Sergej Loznica, Naomi Kawase, Chantal Akerman

A Study in Choreography for Camera (1945), 3 min., Maya Deren
Diaries, Notes And Sketches. Walden (1965-69), 180 min., r. Jonas Mekas
Setkání Seiny s Paříží (1957), 32 min., Joris Ivens
Noc a mlha (1956), 30 min., r. Alain Resnais
Objetí (1992), 40 min., r. Naomi Kawase
Zkusit políbit měsíc (1994), 96min., r. Stephen Dwoskin
Krajina (2003), 60 min., Sergej Loznica
Tam dole (2006), 78 min., Chantal Akerman

IV. film a věda

populárně-vědecký dokument / věda a experimenty s filmovou vizualitou / **vědecký film** / antropologická zkoumání / evropské filmy o Africe a nařčení z kolonialismu / **etnografický film**

Jacque-Yves Cousteau, Jean Painlevé, Hans Hass, Bert Haanstra, Vladimir Kobrin, Jacques Dupont, Jean Rouch, Nicolas Echevarría, Henri Storck, Jørgen Leth

Upír (1945), 9 min., Jean Painlevé
Dobrodružství v rudém moři (1951), Hans Hass
Svět ticha (1956), 86 min., Louis Malle, J.-Y. Costeau
Já, černoš (1957-58), 70 min., Jean Rouch
***Kronika jednoho léta* (1960), 90 min., Jean Rouch, Edgar Morin**
Velká kniha života (1972), 104 min., Bert Haanstra
Belgické slavnosti a folklórní zvyky (1970), 1díl, Henri Storck
***Momenty hry* (1986), 82min., Jørgen Leth**

V. přesvědčení a přesvědčování

propagandistický dokument, agitka / **filmy na zakázku** / vizuální vynalézavost, experimentální přístup k zakázkovému filmu / **angažovaný dokument** – jeho témata a žánry / černý film v Polsku / militantní politický film

Bert Haanstra, Alexander Hackenschmied, Herz Frank, Jurij Podnieks, Alexandr Sokurov, Fernando Solanas, Santiago Álvarez, Želimir Žilnik

Sklo, sklo, sklo (1960), Miro Bernat
Píseň styrenu (1958), Alain Resnais
Sklo a skláři (1957), Bert Haanstra
Kongresová knihovna (1945), 19 min., Alexander Hackenschmied

***Krev zvířat* (1950), 21 min., Georges Franju**
Vladimír a Rosa (1970), *Pravda* (1970), Jen-Luc Godard
Černý film (1971), Želimir Žilnik
***79 jar* (1969), 25 min., Santiago Álvarez**
Solovecká moc (1988), Marina Goldovskaja

VI. esej a fikce

režirovaná skutečnost vs. hraný dokument / na pomezí dokumentu a fikce / docu-fiction a docu-drama / sci-fi dokument / **filmový esej**

Chris Marker, Jean-Luc Godard, Agnes Varda, Harun Farocki, Werner Herzog, Leslie Woodhead, Paul Greengrass, Peter Watkins

Farrebique (1946), 87 min., Georges Rouquier

***Hra na válku* (1965), 48 min., Peter Watkins**

Invaze (1980), 114 min., Leslie Woodhead

Malý Dieter chce létat (1997), 80 min., Werner Herzog

Wild Blue Yonder (2003), Werner Herzog

Tady a jinde (1975), 53 min., Jean-Luc Godard

Wie man sieht (1986), 72 min., Harun Farocki

***Level Five* (1997), 110 min., Chris Marker**

PhDr. BcA. Andrea Slováková

(nar. 1981)

Vystudovala Mediální studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, kde obhájila rigorózní práci, a Filmovou vědu na Filozofické fakultě UK, kde začíná postgraduální studium. Studuje dokumentární tvorbu na FAMU. Šestým rokem pracuje ve vedení Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Jihlava, nyní dramaturgicky připravuje sekci experimentálních dokumentů. Publikovala v *Literárních novinách*, v časopisech *Cinepur* a *Kino Ikon*, byla členem redakčního kruhu měsíčníku *Dok.revue*. Je šéfredaktorem sborníku textů o dokumentárním filmu *DO*. Natočila portrét matematika Petra Vopěnky (2006) nebo film o mracích *Oblaka* (2007).